

СТ А Н О В И Щ Е

От: *доц. д-р Андрей Сашов Александров*
Институт за държавата и правото при Българската академия на науките, Югозападен университет „Неофит Рилски“
Научна специалност: Трудово право и общественно осигуряване

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *Трудово право и общественно осигуряване* в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Жасмина Христова Саръиванова*
Тема на дисертационния труд: *Способи за доброволно уреждане на трудови конфликти – правни аспекти*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 434/13.02.2026 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантката се е обучавала по докторска програма „Трудово право и общественно осигуряване“ към катедра „Частноправни науки“ на УНСС в задочна форма на обучение съгласно Заповед за зачисляване № 887 от 08.04.2019 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е в общ обем от 181 страници, като структурно е разделен на увод, три глави с отделни параграфи и точки, заключение, приложение и библиография. В използваната литература са посочени 30 заглавия от български и чуждестранни автори, както и други Интернет-ресурси.

Глава I е посветена на същността и характеристиките на трудовия конфликт. В нея се прави разграничение между понятията „трудов спор“ и

„трудов конфликт“. Разглеждат се причините за възникване на трудовия конфликт, страните, предмета и видовете трудови конфликти. Изяснява се моментът, който трябва да се счита за начало на трудовия конфликт.

Глава II на дисертационния труд изследва историческите аспекти на трудовите конфликти и способите за уреждането им, както и принципите, които трябва да се следват при прилагане на доброволните способности. Разгледани са международната и вътрешната правна уредба.

Глава III на изследването разглежда регламентираните в нашето законодателство способности за доброволно уреждане на трудови конфликти. Изследвани са трите способа за доброволно уреждане на трудовите конфликти: непосредствени преговори, посредничество и арбитраж. Способът „помирение“, който не е уреден в българското законодателство, е сравнен с посредничеството, регламентирано в ЗУКТС. Дадено е предложение за допълването на способите за доброволно уреждане на трудови конфликти в ЗУКТС със способа „помирение“. Разгледани са казуси от практиката на НИПА.

В заключението са поместени изводите от направеното изследване на способите за доброволно уреждане на трудовите конфликти в страната.

Темата има безспорна обществена значимост и актуалност, което може да се онагледява дори само с т.нар. „транспортна стачка“ в София през пролетта на 2025 г. Ако спорещите страни познаваха добре и прилагаха правилата на ЗУКТС относно доброволните способности за уреждане на колективните трудови спорове, най-вероятно изобщо нямаше да се стигне до „окупационни действия“ и „граждански неподчинения“.

Вън от това, материята действително не е била обект на анализ в самостоятелно изследване в българската правна доктрина. Чест прави на авторката, че е посветила дисертацията си на въпроси, по които трудно може да се намери относима литература. Така е доказала задълбочените си теоретични знания по специалността и способността си за самостоятелни научни изследвания. Трудът е оригинално научно постижение с научно-приложно значение по смисъла на чл. 6, ал. 3 ЗРАСРБ.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Най-напред ще си позволя да споделя личните си впечатления от г-жа Саръиванова, тъй като я познавам от дългогодишната ни съвместна работа в Българската асоциация по трудово право и общественото осигуряване. Тя е доказан професионалист, добросъвестен, педантичен и

задълбочен изследовател. Дисертационният ѝ труд несъмнено разкрива тези черти на характера ѝ.

Поднесените правни анализи са точни, изложението е ясно и стегнато, написано на добър юридически език, което позволява трудът да се чете лесно и с удоволствие. Формулираните изводи и предложения за усъвършенстване на законодателството са добре аргументирани и заслужават да бъдат обсъдени от законодателя. Факт е, че ЗУКТС може да се оцени донякъде като морално остарял, защото е приет преди действащата Конституция. Съгласен съм и че той подлежи на реформиране, но не е нужно приемането на изцяло нов закон. От една страна, принципите, на които е базиран, са актуални и до днес. От друга – при съвременното качество на законодателния процес, постигането на по-добър резултат изглежда твърде съмнително.

Заслужава да се отбележи още, че големи части от дисертационния труд са отделени на сравнително-правни анализи и примери от практиката на НИПА. Това обаче не е самоцелно или в преследване на обем на изложението, а му придава дълбочина и завършеност. Авторката умело изследва чуждестранния опит, за да обоснове кое от него заслужава реципиране в националната ни уредба. Практиката на НИПА показва закона „в действие“: дори само скромният брой процедури по посредничество са нагледно доказателство за непознаването, неразбирането и недоверието към тази уредба от страна на адресатите ѝ.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Представеният дисертационен труд има съществени научни и научно-приложни приноси. Дори само фактът, че е първото по рода си изследване в българската правна литература, му придава приносен характер.

Специално бих искал да открия предложението на авторката за въвеждане на нов способ за уреждане на колективните трудови спорове – помирението. Смесването на понятията „посредничество“ и „помирение“ си проличава дори в наименованието на НИПА. Регулирането на отделна възможност за помирение затвърждава идеята за доброволното уреждане на споровете и е в унисон със съществуващата законодателна концепция.

Споделям и становището на г-жа Сарбиванова за съотношението между ЗУКТС и ЗМ като специален към общ закон. Паралелните правни режими за уреждане на едни и същи спорове не само са ненужни, а и вредни за обществото, тъй като създават правна несигурност.

Особено силна част от дисертационния труд е анализът на арбитражното производство по ЗУКТС и изясняването на правните характеристики на доброволния и на задължителния арбитраж.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертантката има достатъчно на брой публикации, свързани с темата на дисертацията, както и по други трудовоправни въпроси, като:

- „Способи за доброволно уреждане на трудови конфликти – непосредствени преговори, посредничество и арбитраж“, в Сборник с доклади от Международна научно-практическа конференция на тема „МОТ и България – 100 години и напред“, СУ „Св. Климент Охридски“, 27-28 юни 2019 г., стр. 308-320, издателство Сиби;
- „Уредба на процедурата по арбитраж в Закона за уреждане на колективните трудови спорове“, в Сборник с доклади от националната научна конференция в памет на проф. д-р Атанас Василев
- „Информационно осигуряване на колективните трудови спорове в Република България“, в Сборник с доклади от Научна конференция „100 години УНСС – 100 години право в УНСС“, Том I – История, теория и развитие на правото. Актуални проблеми на частното и международното право, Издателски комплекс на УНСС, София, 2021, стр. 146-153.

Те също доказват трайния интерес на авторката към анализираната материя и задълбоченото ѝ познаване.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява напълно коректно представения дисертационен труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки към труда, по-скоро не споделям напълно всички изводи, но това е въпрос на субективна интерпретация.

Така например не споделям напълно настояването на авторката за безплатност на производствата за доброволно помирение. Понасянето на разноси има донякъде дисциплиниращ характер за страните във всеки спор и е своеобразна гаранция, че те не влизат в него лекомислено. Факт е,

че е налице противоречие с Препоръка № 92 на МОТ, но предвид някои специфики на българската народопсихология, не бих избързвал с идеята производствата да са напълно безплатни.

На второ място, авторката отделя голямо внимание на прецизната терминология и обосновава, че е по-подходящо използването на „трудов конфликт“ вместо „трудов спор“. Накрая обаче предлага дефиниция за понятието „трудов конфликт“, която започва с това, че „трудовият конфликт е спор ...“. Същевременно предлага дефиницията да бъде възприета и в ЗУКТС, без да включва в предложението си промяна и на наименованието на закона. Намирам за по-подходящо придържането към утвърдения термин „колективен трудов спор“.

Накрая, в несъмнено много интересния и полезен сравнително-правен анализ, се наблюдава един (според мен – ненужен) опит за обяснение на критериите, по които са избрани чуждите законодателства за целите на анализа. Те включвали една съседна държава, една държава от бившия социалистически блок, стари държави-членки на ЕС и пр. Намирам това обяснение за излишно, най-малкото защото не само Сърбия, а и Гърция е съседна държава. Освен това Сърбия е част от бивша Югославия и също като Полша е държава от бившия „източен блок“. В този смисъл би било достатъчно да се каже, че са включени законодателства, от чиито опит можем да извлечем важни за нас заключения.

Разбира се, посочвам тези бележки, в случай че авторката прецени да ги съобрази при бъдещо публикуване на труда, което според мен ще е много полезно. Те по никакъв начин не влияят на изцяло положителната му оценка за него.

8. Заключение

За мен стои вън от съмнение, че дисертационният труд „Способи за доброволно уреждане на трудови конфликти – правни аспекти“ на г-жа Саръиванова съдържа резултати, представляващи съществен оригинален принос в трудовоправната наука. Той изцяло покрива законовите изисквания за получаване на ОНС „доктор“, поради което убедено ще гласувам за вземане на положително решение от научното жури.

Дата / място

Подпис:

Забележка: Препоръчителен обем за становище относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“: 3 стандартни страници.

OPINION

By: Assoc. Prof. Dr. Andrey Sashov Alexandrov

**Institute of State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences,
Southwestern University "Neofit Rilski" Scientific specialty: Labor Law
and Social Security**

**Subject: Dissertation for the award of the educational and scientific
degree "Doctor" in Labor Law and Social Security at the UNWE.**

Author of the dissertation: Jasmina Hristova Saraivanova

**Topic of the dissertation: Methods for voluntary settlement of labour
conflicts - legal aspects**

**Reason for presenting the opinion: participation in the scientific jury for
the defense of the dissertation work in accordance with Order No. 434/
13.02.2026 of the Rector of the UNWE**

1. Information about the dissertation

The dissertation candidate studied under the doctoral program "Labor Law and Social Security" at the Department of "Private Law" of the UNWE in a part-time form of study in accordance with Enrollment Order No. 887 of 08.04.2019.

2. General characteristics of the presented dissertation

The presented dissertation has a total volume of 181 pages, and is structurally divided into an introduction, three chapters with separate paragraphs and points, conclusion, appendix and bibliography. The literature used includes 30 titles by Bulgarian and foreign authors, as well as other Internet resources. Chapter I is dedicated to the essence and characteristics of the labor conflict. It distinguishes between the concepts of "labor dispute" and "labor conflict". The reasons for the occurrence of the labor conflict, the parties, the subject and the types of labor conflicts are examined. The moment that should be considered the beginning of the labor conflict is clarified. Chapter II of the dissertation examines the historical aspects of labor conflicts and the methods of their settlement, as well as the principles that must be followed when applying voluntary methods. The international and domestic legal framework are examined. Chapter III of the study examines the methods of voluntary

settlement of labor conflicts regulated in our legislation. The three methods of voluntary settlement of labor conflicts are examined: direct negotiations, mediation and arbitration. The method of "conciliation", which is not regulated in Bulgarian legislation, is compared with the mediation regulated in the CLDSA. A proposal is made for supplementing the methods of voluntary settlement of labor conflicts in the CLDSA with the method of "conciliation". Case studies from the practice of NICA are examined. The conclusion contains the conclusions from the study of the methods of voluntary settlement of labor conflicts in the country. The topic has undeniable public importance and relevance, which can be illustrated even with the so-called "transport strike" in Sofia in the spring of 2025. If the disputing parties were well aware of and applied the rules of the CLDSA regarding voluntary methods for settling collective labor disputes, most likely there would have been no "occupational actions" and "civil disobedience" at all. Apart from that, the matter has not really been the subject of analysis in an independent study in the Bulgarian legal doctrine. It is a credit to the author that she has dedicated her dissertation to issues on which it is difficult to find relevant literature. In this way, she has proven her in-depth theoretical knowledge in the specialty and her ability for independent scientific research. The work is an original scientific achievement with scientific and applied significance within the meaning of Art. 6, para. 3 of the Bulgarian Association of Labor Law and Social Security.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific and applied results

First of all, I will allow myself to share my personal impressions of Ms. Saraivanova, as I know her from our long-standing joint work in the Bulgarian Association of Labor Law and Social Security. She is a proven professional, conscientious, meticulous and thorough researcher. Her dissertation work undoubtedly reveals these traits of her character. The legal analyses presented are accurate, the presentation is clear and concise, written in good legal language, which allows the work to be read easily and with pleasure. The formulated conclusions and proposals for improving the legislation are well argued and deserve to be discussed by the legislator. The fact is that the CLDSA can be assessed as somewhat morally outdated, because it was adopted before the current Constitution. I also agree that it is subject to reform, but the adoption of an entirely new law is not necessary. On the one hand, the principles on which it is based are still relevant today. On the other hand, given the modern quality of the legislative process, achieving a better result seems very doubtful. It is also worth noting that large parts of the dissertation work are devoted to comparative legal analyses and examples from the practice of the National Institute of Conciliation and Arbitration. However, this is not an end in itself or in pursuit of the volume of the presentation, but rather gives it depth and completeness. The author skillfully examines foreign experience in order to justify which of it deserves to be adopted in our national system.

The practice of the National Institute of Conciliation and Arbitration shows the law "in action": even the modest which allows the work to be read easily and with pleasure. The formulated conclusions and proposals for improving the legislation are well argued and deserve to be discussed by the legislator. The fact is that the CLDSA can be assessed as somewhat morally outdated, because it was adopted before the current Constitution. I also agree that it is subject to reform, but the adoption of an entirely new law is not necessary. On the one hand, the principles on which it is based are still relevant today.

On the other hand, given the modern quality of the legislative process, achieving a better result seems very doubtful. It is also worth noting that large parts of the dissertation work are devoted to comparative legal analyses and examples from the practice of NICA. However, this is not an end in itself or in pursuit of the volume of the presentation, but gives it depth and completeness. The author skillfully examines foreign experience in order to justify which of it deserves to be adopted in our national system. NICA's practice shows the law "in action": even the modest which allows the work to be read easily and with pleasure. The formulated conclusions and proposals for improving the legislation are well argued and deserve to be discussed by the legislator. The fact is that the CLDSA can be assessed as somewhat morally outdated, because it was adopted before the current Constitution. I also agree that it is subject to reform, but the adoption of an entirely new law is not necessary.

On the one hand, the principles on which it is based are still relevant today. On the other hand, given the modern quality of the legislative process, achieving a better result seems very doubtful. It is also worth noting that large parts of the dissertation work are devoted to comparative legal analyses and examples from the practice of NICA.

4. Assessment of scientific and applied scientific contributions

The presented dissertation work has significant scientific and applied scientific contributions. Even the fact that it is the first study of its kind in the Bulgarian legal literature gives it a contributing character. I would especially like to highlight the author's proposal to introduce a new method for settling collective labor disputes - conciliation. The mixing of the concepts of "mediation" and "conciliation" is evident even in the name of NICA. The regulation of a separate possibility for conciliation reinforces the idea of the voluntary settlement of disputes and is in line with the existing legislative concept. I also share the opinion of Ms. Saraivanova on the relationship between the CLDSA and the Mediation Act as a special to general law. Parallel legal regimes for settling the same disputes are not only unnecessary, but also harmful to society, as they create legal uncertainty.

A particularly strong part of the dissertation work is the analysis of arbitration proceedings under the CLDSA and the clarification of the legal characteristics of voluntary and mandatory arbitration.

5. Evaluation of the publications on the dissertation

The dissertation candidate has a sufficient number of publications related to the topic of the dissertation, as well as on other labor law issues, such as: • "Methods for voluntary settlement of labor conflicts - direct negotiations, mediation and arbitration", in Collection of Reports from the International Scientific and Practical Conference on the topic "ILO and Bulgaria - 100 years and beyond", Sofia University "St. Kliment Ohridski", June 27-28, 2019, pp. 308-320, Sibi Publishing House; • "Regulation of the Arbitration Procedure in the Law on Settlement of Collective Labor Disputes", in Collection of Reports from the National Scientific Conference in Memory of Prof. Dr. Atanas Vassilev • "Information Provision of Collective Labor Disputes in the Republic of Bulgaria", in Collection of Reports from the Scientific Conference "100 Years of UNWE – 100 Years of Law at UNWE", Volume I – History, Theory and Development of Law. Current Problems of Private and International Law, UNWE Publishing Complex, Sofia, 2021, pp. 146-153. They also prove the author's enduring interest in the analyzed subject and her in-depth knowledge.

6. Evaluation of the abstract

The abstract reflects the dissertation work presented completely correctly. 7. Critical notes, recommendations and questions I have no critical notes on the work, rather I do not fully share all the conclusions, but this is a matter of subjective interpretation. For example, I do not fully share the author's insistence on free voluntary conciliation proceedings. Bearing expenses has a somewhat disciplinary nature for the parties in any dispute and is a kind of guarantee that they do not enter into it frivolously.

The fact is that there is a contradiction with Recommendation No. 92 of the ILO, but given some specifics of Bulgarian folk psychology, I would not rush into the idea of the proceedings being completely free. Secondly, the author pays great attention to precise terminology and justifies that it is more appropriate to use "labor conflict" instead of "labor dispute". Finally, however, she offers a definition of the concept of "labor conflict", which begins with the fact that "labor conflict is a dispute ...". At the same time, she proposes that the definition be adopted in the CLDSA, without including in his proposal a change in the name of the law. I find it more appropriate to stick to the established term "collective labor dispute". Finally, in the undoubtedly very interesting and useful comparative law analysis, there is an (in my opinion – unnecessary) attempt to explain the criteria by which foreign legislation was selected for the purposes of the analysis. They included a neighboring country, a country from the former socialist bloc, old EU member states, etc. I find this explanation unnecessary, at least because not only Serbia, but also Greece is a neighboring country. In addition, Serbia is part of the former Yugoslavia and, like Poland, is a country from the former "eastern bloc". In this sense, it would be enough to say that legislations are included from whose experience we can draw important conclusions for us. Of course, I am indicating these notes in case the author decides to take them into account in future publication of the work, which I believe will be very useful. They in no way affect the entirely positive assessment of it.

7. Conclusion

For me, there is no doubt that the dissertation work "Methods for voluntary settlement of labor conflicts – legal aspects" by Ms. Saraivanova contains results that represent a significant original contribution to labor law science. It fully covers the legal requirements for obtaining the ONS "doctor", which is why I will confidently vote for a positive decision by the scientific jury.

Date / place Signature:

Note: Recommended volume for an opinion on a dissertation work for awarding the ONS "doctor": 3 standard pages.